

Лариса Левченко,
доктор історичних наук,
Державний архів Миколаївської області,
Чорноморський державний університет
імені Петра Могили

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОГРАМИ ТЕХНІЧНОЇ ДОПОМОГИ ПРЕЗИДЕНТА США Г. ТРУМЕНА «POINT FOUR» В АРХІВНІЙ СФЕРІ

Анотація. В статті висвітлено реалізацію програми Президента США Гаррі Трумена «Point Four», започаткованої для надання технічної допомоги країнам, що розвивалися, у т. ч. в архівній сфері.

В Австралії та Новій Зеландії Т. Р. Шелленберг викладав архівознавство. В Панамі, де працював Ф. К. Брукс, розроблено архівний закон, проаналізовано стан управління документацією в міністерствах, запроваджено наукові методи відбору документів на зберігання та знищення, засновано центр документації. В Ірані працював Г. Енджел. 1970 року парламент Ірану прийняв архівний закон, створено Національний архів Ірану та Центр документації. В Ізраїлі «Point Four» реалізовувалася приватною американською фундацією «Національна рада з управління документацією», яку представляли Л. Б. Хейл, Д. С. Розен, Р. А. Шифф. Куратором програми від Державного архіву Ізраїлю була директор С. Юдіна. «Point Four» рекомендувала віддати Державному архіву Ізраїлю максимум контрольних функцій за реалізацією програм управління документацією в міністерствах, створити центри документації, запровадити методи експертизи цінності документів тощо. 1955 р. Кнесет схвалив архівний закон Ізраїлю.

«Point Four» була започаткована США як альтернатива розповсюдженню комуністичних ідей у світі в часи «холодної» війни, однак вона досягла позитивних результатів в сфері розвитку архівного законодавства, заснування національних архівів, запровадження архівної освіти, наукових методів роботи в архівах, програм управління документацією в установах.

Ключові слова: інститут міжнародної допомоги, програма «Point Four» в архівній сфері.

Боротьба між СРСР і США за часів «холодної» війни велася в усіх напрямках: гонці озброєнь, економіці, космічних технологіях, демонстрації переваг суспільного ладу, ідеології тощо. СРСР і США розширювали кордони впливів, насамперед у Європі. США після Другої світової війни реалізовували «Програму відновлення Європи», відому під назвою План Маршалла (Дж. Маршалл, 5 червня 1947 р.). Підтекстом Плану Маршалла стала доктрина Трумена (12 березня 1947 р.), в якій йшлося про політику «стримування» СРСР і формування однополярного світу. Крок у відповідь СРСР зробив 18 січня 1949 р., заснувавши Раду економічної взаємодопомоги, членами якої стали країни соціалістичного табору.

Після Другої світової війни в колоніях Азії та Африки склалися умови для здобуття незалежності. Першими звільнялися країни Азії з 1945 р. до сер. 1950-х рр., потім Північної та Тропічної Африки з сер. 1950-х до сер. 1960-х рр., Південної Африки з поч. 1970-х рр. В умовах експансії СРСР на Схід багато які з них обирали соціалістичний шлях розвитку. Тому разом із країнами Латинської та Південної Америки, на які США поширювали свій вплив ще з сер. ХІХ ст., азійські та африканські країни, що розвивалися, також стали предметом інтересів США.

20 січня 1949 р. під час інавгурації Гаррі Трумен виголосив промову, четвертим пунктом якої була програма допомоги країнам, що розвиваються, – «Point Four». Ця програма, як і План Маршалла, була одним із засобів здобуття перемоги в «холодній» війні з СРСР.

Державний секретар В. С'юард наприкінці 1860-х рр. заявив, що США мають встановити «контроль над усім світом». Після війни за незалежність в США виникли концепції «обраності народу», «винятковості американського шляху розвитку», «унікальності американської демократії», «месіанства», що стали джерелом американської експансіоністської ідеології. У світлі цього зрозуміло чому Г. Трумен, оголошуючи програму «Point Four», що передбачала допомогу в розвитку сільського господарства, освіти, охорони здоров'я тощо, мав на увазі не фінансові інвестиції, а експорт технологій, знання, досвіду, наукових ідей. Він заявив: «Ми маємо започаткувати нову програму, яка б використовувала наші наукові досягнення та індустріальний прогрес для розвитку й покращення становища слаборозвинутих регіонів... Понад половину людей в світі живуть в умовах, близьких до відчаю... Їх бідність є перешкодою і загрозою як для них, так і для більш благополучних регіонів. Уперше в історії людство володіє знаннями і вміннями, що можуть полегшити страждання цих людей. Сполучені Штати тримають першість серед країн у розвитку промислових і наукових методів. Матеріальні ресурси, які ми можемо використовувати для допомоги іншим народам обмежені. Проте наші нематеріальні ресурси, такі як технічні знання, постійно зростають і стають невичерпними. Ми повинні зробити доступними... наші запаси технічних знань...І ми маємо сприяти капітальним інвестиціям в галузях, що вимагають розвитку...Ця програма може значно розширити виробничу діяльність інших націй і може суттєво підвищити їхні життєві стандарти» [1]. Оскільки обраний американський народ був покликаний виконати свою місію, то й реалізація програми з американської сторони покладалася в більшому ступені на волонтерські групи (місіонерів освітян і лікарів), фірми, що володіли технологіями «know-how» (технічні місіонери), коледжі та університети, дослідницькі інститути, приватні фундації та благодійні товариства [2].

Архіви, роль яких полягає у зберіганні і передаванні знання й досвіду від покоління до покоління, завжди були складовою політики й ідеології, навіть якщо прагнули уникнути цього й декларували принцип «архіви поза політикою». Тому архівісти опинилися серед учасників реалізації програми «Point Four». Однак в працях, присвячених інститутам міжнародної допомоги, реалізації Плану Маршалла чи програми «Point Four» архівна тема відсутня. Досліджуючи історію американських архівів та розвиток архівної справи в США автор зібрав матеріал, на підставі якого в цій публікації сподівається хоча б частково висвітлити внесок американських архівістів у розвиток архівів і архівної справи в зарубіжних країнах під час реалізації програми «Point Four».

Значний вплив здійснили американські архівісти на розвиток архівної справи в Австралії та Новій Зеландії, куди за програмою «Point Four» та на кошти Фулбрайтівського гранту 1954 р. поїхав викладати лекційні курси з архівознавства видатний американський учений Теодор Рузвельт Шелленберг. Того ж року Томас Дж. Пагліз та Артур Янг поїхали на Філіппіни, Філіп К. Брукс – до Панами, представники Національної ради з управління документацією – до Ізраїлю, Герберт Енджел – до Ірану.

Народ Панами здобув незалежність від Колумбії 1903 р., але в архіві зберігалися нотаріальні акти з 1780 р. і документи міністерств із 1840 р. Панама була однією з перших латиноамериканських країн, уряд якої виділив кошти на спорудження будівлі Національного архіву (1924 р.). Незважаючи на високу температуру й вологість утрати документів в Національному архіві Панами не спостерігалися. Чинний на той час архівний закон Панами уповноважував Національний архів приймати на зберігання документи від міністерств і департаментів і надавати їм послуги з управління документацією. Крім Національного архіву Панами, були створені архіви в Міністерстві закордонних справ, Інституті економічного розвитку та Агенції соціальної безпеки. Втім із часом сховища Національного архіву Панами переповнилися документами, таке саме становище було й в інших архівах. Країна потребувала впровадження методик з управління документацією та експертизи цінності, уведення до законодавства положень про виділення нецінних документів до знищення, освітніх програм для архівістів. Відповідно до «Point-Four» у Панамському університеті читались курси для архівістів і діловодів державних установ, їх слухачами вже у перший рік стали 144 особи. Групі з 15 найбільш досвідчених спеціалістів викладалися поглиблені курси з архівного права, архівознавства та діловодства. За програмою «Point-Four» панамські архівісти стажувалися у Національному архіві США, департаментах бюджету, охорони здоров'я, освіти й соціального забезпечення, навчалися в Американському університеті у Вашингтоні. Ключовою агенцією, на прикладі якої демонструвалося застосування методів відбору на зберігання та систематизації документів, стало Управління Генерального контролера. В міністерствах праці, соціального забезпечення, охорони здоров'я проаналізовано основні комплекси документів за новою класифікаційною схемою, в Національній асамблеї – здійснено повну систематизацію архівного фонду та розроблено заходи щодо подальшого управління документацією. Інспекційні огляди проводилися в усіх урядових департаментах, звіт за якими надійшов на розгляд Генерального контролера та Президента Панами. За результатами запроваджувалися нові методи упорядкування та виділення до знищення документів, способи оптимального використання приміщень і обладнання тощо. Значну увагу приділено розробленню нового архівного закону, заснуванню рекорд-центрів, підвищенню кваліфікації архівістів та визнанню архівної професії. В законі закріплювалася відповідальність уряду й офіційних посадових осіб за архіви, забезпечувалася база для професіоналізації архівної галузі, запроваджувалися Національна рада із документації та архівів, що мала повноваження схвалювати рішення про знищення нецінних документів, програми передавання документів на постійне зберігання від установ до Національного архіву, держава поширювала права на цінні для нації приватні колекції. Філіп Брукс уважав панамський проект одним з найуспішніших у програмі «Point-Four» [3]. Після Панами проект поширився й на інші латиноамериканські країни.

27 жовтня 1961 р. у Вашингтоні на першому Міжамериканському архівному семінарі засновано Міжамериканську технічну раду архівів, до якої увійшли 17 латиноамериканських країн. Семінар проходив під керівництвом Т. Р. Шелленберга. Йому ж належала ідея створення Ради: вчений висловив її на засіданні Історичної комісії Панамериканського інституту географії та історії в січні 1958 р. в Еквадорі. 28 архівів латиноамериканських країн знаходились у незадовільного стану будинках, не існувало архівної законодавчо-нормативної

бази, навчального закладу, періодичного видання, архівного довідника, архівісти отримували найменшу заробітну плату. Над цими проблемами зосередилася Міжамериканська технічна рада архівів, у якій були створені комітети: із систематизації архівів (очолив Т. Р. Шелленберг), архівних програм (Луїс Родрігес Моралес з Пуерто-Ріко), освіти (Ауреліо З. Таноді з Аргентини), термінології (Джордж С. Улібаррі зі США), описування й укладання архівних довідників (Гуннар Мендоза з Болівії), палеографії і дипломатики (Августін Мілларес Карло з Венесуели), архівного законодавства (Роберто Етчепаебода з Аргентини), мікрофільмування (Луїс Ф. Малага з Перу). Фонд Рокфеллера виділив грант для створення путівників по джерелах з історії країн Латинської Америки, проект очолив колишній співробітник Національного архіву США, директор Інституту латиноамериканських студій Д. Ф. Харрісон. Міжамериканська технічна рада архівів започаткувала освітні програми для архівістів Національного архіву Мексики. Їх очолив Дж. Ігнасіо Рубіо Маріє, голова архівної служби Мексики, фінансував Фонд Форда, а викладати архівні курси в університеті Мехіко збирався сам Т. Р. Шелленберг. З часом у латиноамериканських країнах почали виникати професійні спілки архівістів, перші з них засновано в Сальвадорі, Мексиці, Перу; школи архівістів – в Аргентині та Мексиці. Згодом цей процес вилився в створення регіональних філій Міжнародної ради архівів [4].

Архівісти США відіграли провідну роль у становленні архівної справи в країнах Карибського басейну. Більшість цих країн, або не мали архівних установ і традицій, або, здобувши незалежність, отримали постколоніальні архіви, сформовані під впливом Франції, Великобританії, Іспанії, Нідерландів, і самостійно не могли подолати архівних проблем. Перша конференція архівістів Карибського басейну, фінансово підтримана урядом Ямайки, відбулася у м. Мона на Ямайці 20-27 вересня 1965 р. В ній взяли участь представники Антигуа, Барбадосу, Бермудів, Гренади, Британської Гвіани, Британського Гондурасу, Британських Віргінських островів, Домініки, Гваделупи, Ямайки, Монтсеррату, Ангільї, Нідерландських Антильських островів, Сент-Кітсу і Невісу, Сент-Люсії і Сент-Вінсенту, Суринаму, Тринідаду і Тобаго, Пуерто-Ріко, Великобританії, США, Нідерландів, а також ряду наукових інституцій та міжнародних організацій, у т. ч. ЮНЕСКО. Т. Р. Шелленберг головував на пленарному засіданні та оголосив дві промови про принципи архівної експертизи цінності та організацію архівної освіти у країнах Карибського басейну. На цій конференції визначено першочергові потреби в організації архівів, спорудженні архівних будинків, розробленні архівного законодавства, започаткуванні архівної освіти, укладанні архівних довідників, мікрофільмуванні документів в архівах колишніх метрополій для поповнення джерельної бази архівів постколоніальних країн. На конференції обрано організаційний комітет для заснування Карибської історичної асоціації [5]. Зусиллями Асоціації через 10 років проведено Другу Карибську архівну конференцію 27-31 жовтня 1975 р. в Гваделупі та Мартініці (через політичні причини в конференції не брали участь архівісти Куби). США представляли Олівер Венделл Холмс, Альберт Х. Лейзінгер та Уїлфред А. Сміт. Конференція схвалила понад 10 резолюцій, спрямованих на розбудову архівних установ, організацію їх роботи та розвиток міжінституціонального та міжнародного співробітництва. 1974 р. у Лімі (Перу) засновано Міжамериканську асоціацію архівістів, першим президентом якої став Альберто Лі Лопес, директор Національного архіву Колумбії [6].

17 років віддали американські архівісти заснуванню Національного архіву та Центру документації у Тегерані (Іран). У жовтні 1954 р. заступник Архівіста США, віце-президент (1956–1957 рр.) та президент Товариства американських архівістів (1966–1967 рр.) Герберт Енджел прибув у Тегеран на запрошення ректора Тегеранського університету Алі Акбар Сайессі для викладання курсів архівознавства і діловодства. Кілька міністерств запросили Г. Енджела здійснити аналіз стану архівної справи і діловодства. Результатом цієї роботи, виконаної в співробітництві з університетом Південної Каліфорнії та Місією США у Тегерані, стали рекомендації щодо положень архівного законодавства, заснування Національного архіву Ірану, описування архівів і документів уряду, виділення нецінних документів до знищення у державних установах, удосконалення методів управління документацією, навчання архівістів і рекорд-менеджерів. Влітку 1955 р. в Ірані розпочався проект із удосконалення управління документацією, який США підтримували протягом 11 років. Проект ініційовано Рейєм Джоллі з університету Південної Каліфорнії. В Тегеранському університеті було започатковано викладання архівних курсів. В країні розроблявся проект архівного закону, розпочалася організація роботи по створенню Національного архіву Ірану й Центру документації для тимчасового зберігання документів державних установ. На посади керівників архіву й центру призначено осіб, які навчалися в США: архівіста Сіраза Пархама (випускника Колумбійського та Каліфорнійського університетів), рекорд-менеджера Мелді Вазірнія (пройшов 6-ти місячне стажування в центрах документації США). У травні 1970 р. архівний закон схвалив парламент Ірану. За ним було засновано Національний архів Ірану, Центр документації та Архівна Рада, до якої увійшли міністри культури, іноземних справ, генеральний прокурор та інші високопосадовці. Секретарем Архівної ради став директор Національного архіву Ірану. Закон вимагав від установ передавати до архіву документи через 40 років після створення, визначав порядок доступу до архівів, процедури виділення нецінних документів до знищення тощо. Разом із законом парламент Ірану прийняв рішення про спорудження будинків для архіву і центру документації. Г. Енджел звітував про результати «Point Four» в Ірані Товариству американських архівістів 15 жовтня 1971 р. у Сан-Франциско [7].

Державний архів Ізраїлю засновано 1949 р. На посаду першого директора Давид Бен-Гуріон призначив Софію Юдіну, лідера жіночого сіоністського руху в США, Підмандатній Палестині та Державі Ізраїль. С. Юдіна походила з родини українських євреїв. Вона народилася 1896 р. в містечку Зіньків Полтавської губернії. Емігрувавши, родина С. Юдіної оселилася у Пітсбурзі (Пенсільванія). 1929 р. Юдіна отримала ступінь магістра бібліотечних наук у бібліотечній школі Колумбійського університету. Вона набула досвід бібліотекаря, працюючи у системі Публічної бібліотеки Нью-Йорка. В 1921, 1925–1927 рр. Юдіна на волонтерських засадах працювала в Єврейській національній бібліотеці (Єрусалим), де замінила німецьку систему каталогізації на американську та запровадила американські методи бібліотечної освіти. В Нью-Йорку Юдіна заснувала Сіоністський архів і бібліотеку, під її редакцією побачили світ бібліографічні довідники з історії Палестини та сіоністських рухів. В новій державі С. Юдіна не була щасливою: в США її називали росіяночку, а в Ізраїлі – американкою. Під час роботи в Єврейській національній бібліотеці С. Юдіна вже зустрілася із опором бібліотекарів – вихідців з Німеччини, які наполягали на застосуванні німецьких бібліотечних методів. В архіві їй було ще важче, оскільки в

організації роботи архіву вона репрезентувала американські принципи і методи, що значно відрізнялися від європейських, на котрі спиралися її колеги-вихідці з країн Європи. Однак, С. Юдіній удалося налагодити роботу архіву, прийняти на зберігання документи османського (1516–1917 рр.) та підмандатного (1920–1948 рр.) урядів; запровадити класифікацію документів, програми управління документацією; заснувати в архіві бібліотеку, започаткувати обмін офіційними урядовими публікаціями між Державним архівом Ізраїлю та архівними і бібліотечними інституціями п'яти країн, у т. ч. Бібліотекою Конгресу США.

У червні 1950 р. С. Юдіна запропонувала один із проектів архівного закону Ізраїлю, основою якого стали закони США в архівній галузі. Перший пункт проекту визначав статус державного архіву як центрального депозитарію історичних документів Ізраїлю, в т. ч. звукових і фільмових. Згідно з другим пунктом директор отримував право контролювати документи урядових агенцій та вимагати передавання цінних документів на зберігання до архіву. Третій пункт вимагав від агенцій передавання документів до архіву кожних 5 років. Документи турецьких і британських органів влади планувалося передати до архіву негайно. Проект Юдіної передбачав створення Архівної ради в складі директора держархіву як голови, керівників урядових департаментів, Секретаря Кнесету, представників ізраїльських бібліотек та істориків. До функцій ради належало визначення видів документів, що підлягали передаванню до архіву, та надання порад Державному архівісту Ізраїлю щодо правил розпорядження документами. Однак, у цьому проекті не йшлося про включення до Архівної ради представників інших архівів, що спричинило конфліктну ситуацію. Передбачалося також передавання до архіву надрукованих урядом і департаментами видань та заснування бібліотеки у складі архіву з метою депонування виданих в Ізраїлі книг, газет, фільмів [8].

Проект Юдіної спирався на американський «Federal Records Act» (1950 р.), а відтак передбачав не лише архівний, а й загальний урядовий нагляд. Однак, вона не приділила увагу переміщенню архівних документів за межі Ізраїлю або в приватні руки, а також ігнорувала місцеві архіви. Така її позиція зрозуміла, оскільки в аналізованих нею американських законах йшлося лише про федеральні архіви, а архіви штатів спиралися на архівні закони штатів. На завершення дискусії щодо проекту архівного закону в остаточному білі «Archival Law – 5712-1952», опублікованому 21 липня 1952 р. в «Gazette», враховано більшість пропозицій, представлених С. Юдіною. Втім, також заборонено вивезення документів національної цінності за межі держави. Архівний закон ухвалено Кнесетом 17 січня 1955 р., однак потрібні були роки, щоб закон запрацював на належному рівні. Формування Вищої архівної ради на довго залишилося проблемою. Як писав Пол Алсберг, не знайдеться жодного пояснення, крім політичних міркувань, укладеному С. Юдіною списку з 36 осіб, яких Прем'єр-Міністр призначив до першого складу ради. Відтак у раді тривали постійні зміни. Нарешті 1972 р. Державний архівіст у консультаціях із Офісом Прем'єр-Міністра виробив порядок призначення членів Вищої архівної ради. З роками поглибився розрив між Державним архівом Ізраїлю та місцевими архівами, що хоча й спираються на архівний закон 1955 р., але залежать від муніципалітетів.

«Point Four» спрямовувалася в Ізраїлі на запровадження програм з управління документацією та реалізовувалася спільно приватною американською фундацією «Національна рада з управління документацією», заснованою видатним американським ученим Емметом Ліхі (раду представляли Лінкольн Б. Хейл, Девід

С. Розен, Роберт А. Шифф), та Офісом Прем'єр-Міністра (директор технічної допомоги Ральф Голдман). Фінальний звіт із рекомендаціями уряду Ізраїлю представлено 10 жовтня 1955 р. У звіті зазначалося, що чинні практики роботи із документами походили від європейських часів, а саме Британського мандату, тому співробітники офісів не сприймали американські методи, висловлюючи щодо їх запровадження скептицизм і недовіру. Це ще раз підтверджує, що С. Юдінїй, яка була координатором огляду діловодства, що здійснювався за програмою «Point Four», доводилося працювати у несприятливих умовах.

Огляд діловодства здійснено в усіх міністерствах, а також у муніципалітетах Єрусалима, Тель-Авіва, Хайфи. Демонстраційні програми з управління документацією реалізовувалися в Управлінні державного контролера, Міністерстві сільського господарства, консультаційні – на базі Хайфського порту, Єврейського агентства, в міністерствах закордонних справ, охорони здоров'я, оборони. Для відповідальних за діловодство співробітників міністерств сільського господарства, закордонних справ, торгівлі та промисловості, оборони, фінансів, Управління державного контролера, Центрального архіву армії, Гістадруту, Єврейського агентства, Комісії цивільної служби організовано двотижневі курси управління документацією.

Основна увага «Point Four» зосереджувалася на удосконаленні систем реєстрації вхідної і вихідної кореспонденції, створенні, експертизі цінності й упорядкуванні документів, класифікації, централізації і децентралізації документів, мікрофільмуванні, забезпеченні документів від несанкціонованого доступу, організації роботи персоналу діловодних служб, заснуванні рекорд-центрів для тимчасового зберігання документів (у середині 50-х рр. засновано два рекорд-центри, на сьогодні вони функціонують у всіх міністерствах, крім Міністерства оборони та Офісу Прем'єр-Міністра, а також при архівах найбільших муніципалітетів). Суттєвою складовою програми був розвиток архівного контролю за документаційними процесами в міністерствах і їх департаментах. Тому, разом із архівним законом Ізраїлю 1955 р., додатком до нього прийнято типовий і відомчі переліки документів зі строками зберігання.

Державний архів Ізраїлю потерпав від «повені» документів, накопичених органами влади Британського мандату: архів мав здійснити експертизу цінності 2885 куб. футів цих документів (1 куб. фут дорівнює 8,5 млн. аркушам). Значну кількість документів було втрачено під час війни 1948 р., інші – пошкоджено й вони потребували реставрації. Архів потребував обладнання для зберігання документів, що мало б урахувати специфічні кліматичні умови країни. В цій ситуації подальше безконтрольне накопичення документів у міністерствах і департаментах загрожувало б колапсом архіву. Тому «Point Four» рекомендувала віддати Державному архіву Ізраїлю максимум контрольних функцій за реалізацією програм управління документацією в міністерствах (виконання цих обов'язків в архіві покладалося на старшого рекорд-менеджера), а в самих міністерствах запровадити посади рекорд-менеджерів і організаційні відділи при них [9]. Незважаючи на прохолодне ставлення до американських архівних методів в Ізраїлі, результати програми «Point Four» в архівній сфері та управлінні документацією було оцінено позитивно. На Міжнародному конгресі архівів у Брюсселі (вересень 1964 р.) Державний архівіст Ізраїлю А. Бейн порушив перед Міжнародною радою архівів питання про розширення технічної допомоги архівам країн, що розвиваються [10].

Таким чином, програма надання технічної допомоги «Point-Four», хоча й була започаткована США як альтернатива розповсюдженню комуністичних ідей у світі, мала свої позитивні наслідки для збереження історико-культурної спадщини країн, що брали в ній участь. На кінець реалізації програми парламенти цих країн схвалили архівні закони, було засновано національні архіви, споруджено архівні будинки, запроваджено систему архівної освіти, наукові методи роботи в архівах, програми управління документацією в установах, співробітництво архівістів у міжнародних організаціях.

Література

1. Цит. за: Hazlitt H. *Illusions of Point Four* / Henry Hazlitt. – New York: Irvington-on-Hudson, 1950. – P. 3.
2. Voluntary groups and private organizations in the point 4 program. Technical Cooperation Administration. Department of State. April 1952. Lloyd Files, Truman Papers. – 4 pages. – The Harry S. Truman Library.
3. Brooks P. C. Archival Heritage Meets Modern Records in Panama // *American Archivist*. – 1955, April. – Vol. 18. – № 2. – P. 158-159.
4. Ulibarri G. S. The Inter-American Technical Council on Archives // *American Archivist*. – 1964, January. – Vol. 27. – № 1. – P. 73-80.
5. Schellenberg T. R. Caribbean Archives Conference, 1965 // *American Archivist*. – 1966. – July. – Vol. 29. – № 3. – P. 387-393.
6. Holmes O. W. The International Scene: Report on the Second Caribbean Archives Conference. October 27-31, 1975 // *American Archivist*. – 1976. – January. – Vol. 39. – № 1. – P. 69-72.
7. Angel H. E. Archives in Developing Countries: Iran as a Case Study // *American Archivist*. – 1972. – April. – Vol. 35. – № 2. – P. 173-181.
8. Alsberg P. A. First Initiatives, 1948–1950. The history of the Law / The Israel Archival Law – A Retrospect after 30 Years / P. A. Alsberg // *Miscellanea Carlos Wyffels*. – Brussel: Archives et Bibliothèques de Belgique, 1987. – T. LVII. – № 1–2. – P. 17-18, 29.
9. Technical Assistance Program. A Record Management Program for The State of Israel. Report to the Government of Israel. Prepared under the Auspices of The United States of America Operations Mission to Israel by The National Records Management Council. Tel-Aviv, October 1955 // *The Central Zionist Archives*. – № 24.328.
10. Smith Wilfred I. The ICA and Technical Assistance to Developing Countries // *American Archivist*. – 1976. – July. – Vol. 39. – № 3. – P. 343-351.

Larysa Levchenko, Doctor of History, State Archives of Mykolayiv region, Petro Mohyla Black Sea State University, Mykolaiv, Ukraine.

THE IMPLEMENTATION OF TECHNICAL ASSISTANCE PROGRAM «POINT FOUR» BY THE PRESIDENT OF THE UNITED STATES OF AMERICA HARRY TRUMAN IN THE ARCHIVAL FIELD

Abstract. The article discusses the Point Four program established by the President of the United States of America Harry Truman for providing technical assistance to developing countries in various fields including the archival one.

A famous American archivist T.R. Schellenberg was a professor of archival sciences in Australia and New Zealand. In Panama, P.C. Brooks helped develop a law on archives, analyzed the state of records management in ministries, introduced scientific methods of selection of records for storage and destruction, and established a records center. After the success in Panama the Point Four program spread to other Latin American countries. Washington based Inter-American Technical Council on Archives (1961) focused on creating archival reference books on the history of Latin America, worked on developing archival legislation, etc. H.E. Angel worked in Iran. In 1970, the Iranian parliament adopted archival legislation and created the National Archives of Iran and a records center. In Israel, the Point Four program was implemented by the private American foundation «National Records Management Council», represented by L. B. Hale, D. Rosen, R. A. Schiff. The curator of the program was the Israel State Archives Director S. Udin. Point Four recommended to give the Israel State Archives the majority of control functions regarding the implementation of the records management program in the ministries,

create records centers, establish methods for records appraisal, etc. In 1955, Knesset approved archival legislation in Israel.

Point Four was launched by the United States as an alternative to the spread of Communism in the world during the Cold War, but it has achieved positive results in the development of archival legislation, establishment of national archives, archival education, scientific methods of work in the archives, and records management programs in institutions.

Keywords: international assistance institute, "Point Four" program, the Cold War.

УДК 327:342.511.1 (73)

Олександр Шевчук,
доктор політичних наук, професор,
Чорноморський державний університет
ім. Петра Могили

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ ПРІОРИТЕТИ США НАПЕРЕДОДНІ ПРЕЗИДЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ 2016 Р.

Анотація. Аналіз стратегічних документів зовнішньополітичного курсу США за президенства Б. Обами засвідчують: по-перше, реалізація стратегічних настанов зовнішнього курсу США націлена на приведення стратегії Вашингтона у відповідність з політичними реаліями сьогоденного світу і фінансово-економічними можливостями держави; по-друге, в умовах активної боротьби з терористичними загрозами, військова сила залишається невід'ємним інструментом зовнішньої політики США і одним із основних засобів досягнення американських зовнішньополітичних цілей; по-третє, необхідність протистояння новітнім недемократичним політичним режимам трансформувало політику стримування, межею застосування якої у різноманітних варіантах (військові операції, санкційні механізми тощо) є порушення демократичних норм і цінностей владою відповідної держави, а наразі і анексія території незалежних держав; по-четверте, реалізація військової доктрини адміністрацією Б. Обами свідчить, що сучасні ЗС та ВМФ є підґрунтям позаконтинентальної політики США та наріжним каменем практичного втілення глобальних прагнень США на світовій арені; по-п'яте, зважаючи на системоутворюючі чинники сучасної системи міжнародних відносин, а також показники економічного розвитку, підвалини зовнішньополітичного курсу США відстоюванні адміністрацією Б. Обами будуть і надалі впливатимуть на формування стратегічних імперативів зовнішньополітичної стратегії США незалежно від партійного спрямування майбутнього американського президента.

Ключові слова: США, зовнішньополітична стратегія, загрози національній безпеці, політика скорочення, глобалізм.

У січні 2017 р. визначати пріоритети та стратегічні завдання зовнішньої політики США буде вже наступний президент, вибори якого відбуватимуться у листопаді 2016 р. Цей аспект актуалізує питання певного підведення підсумків діяльності 44-го президента США Б. Обами щодо зовнішньополітичної сфери, визначення еволюції зовнішньополітичної стратегії США у період перебування демократичної адміністрації при владі.

Виходячи з цього основними завданнями даної розвідки є виявити основні параметри та детермінанти формування зовнішньополітичної стратегії США за адміністрації Б. Обами в умовах поліцентричної системи міжнародних відносин; структурувати особливості взаємодії Вашингтона з ключовими акторами